

Dr. Hadnagy Imre József

KATONÁNAK INDULT S SZENT LETT BELŐLE ... KIRE ÁHÍTATTAL S LELKESEDVE NÉZNEK A ... FLÓRIÁN VITÉZEK

BEVEZETÉS

Dr. Dévényi Endre: Szent Flórián című versének címül választott sorai egyik gondolatának íve összeköti Flórián evilági létének két fontos csomópontját, nevezetesen felnőtt életútjának indulópontját, és szentté avatását. A másik gondolat megjeleníti, hogy követői – a Flórián vitézek - áhítattal és lelkesedéssel csodálják életművét, sőt ennek következményeként példa értékűnek tartják, és erőt merítenek küldetésük teljesítéséhez.

A poeta elsősorban Flórián vitéz, ám némiképpen költői vénával is megáldott ember. A tűzoltók csodált elődjének legendája megigézte, mint sok más embert is, ám természet adta tehetségét mozgósítva versben örökítette meg ezt a gyönyörűsége, küzdelmekkel övezett életutat. A verséből vett részletek szemléltetik a legenda legfőbb csomópontjait:

Dr. Dévényi Endre: Szent Flórián

(részletek)

*Diokletianus dicső seregében,
Százados volt. Híres és vitéz katona.
Karja acél volt. Bátor, kit életében
Galád ellenség karja nem tört meg.*

...

*Egy napon a város külső részét járta
Flórián százados és néhány barátja,
Amikor egy kis ház rossz kéménye mellett
Lángba borult a zsupp és vadul égni
kezdett.*

...

*Kiabálás támadt, mind odaszaladtak.
Csak az eloltással sehogy sem haladtak.
Az asszonyok sírtak, arcuk könnybe fénylett
De a láng csak terjedt, a tűz meg csak
égett.*

...

Keresztényház lángolt, keresztények égtek.

...

*Régi barátait nyomban elfelejtve,
A háznak árváit nyomban felkereste.*

...

Lelkében az érzés muzsikálni kezdett,

...

*S úgy látta, hogy a rom: olyan, mint az
oltár.*

...

*Krisztus hű árváit, mint valami nyájat
Szögletében találta a ház udvarának:
Szitkozódás miatt: kimenni is féltek,*

Imádkozva sírtak, imádkozva kértek.

...

*Így lett Flóriánból keresztény és boldog,
Aki a lelkében új életet hordoz.*

...

*Híve lett a hitnek, az új Messiásnak,
Búcsút mondvá büszkén a régi világnak.
De aki vitéznek nagy volt, az marad,
Ha más feladattal bízza is meg őt az Ég.*

...

Hirdette örömmel az új Igét.

...

*Amíg ígéire felfigyelt az Állam ...
Híveinek számát irigyen sokallták
A Lorch városka mellett Enns folyóba
dobták.*

...

*Hiába keresték barátai sírva,
Nem tudták temetni temetőbe, sírba.*

...

*Szentté tisztult lelke hitet éleszt, áraszt,
És példát szolgáltat az egész világnak.*

...

*Példaadó lelke, imádságos álma,
Minden évben rászáll május hónapjára,
S szeretettel gyűjti seregébe újra,
Aki a jóságnak harsonáit fújja.*

*Akinek parancs az, ami másnak érdek,
Aki előtt még szent, ami közérdek,*

*Aki életével nem sokat törődve,
Megy a háborúba, megy a lángözönbe ...
Mások életéből nem vár soha hasznot,
Tiszta becsülettel harcolja a harcot.
...*

***Katonának indult s szent lett belőle:
Isteni akarat ige hirdetője.
Előbb erős test volt, aztán erős lélek:
Kire áhítattal s lelkesedve néznek:
A világon élő Flórián vitézek.***

Ez az írásmű - a Tüzoltó Múzeum kiállítási anyagának tükrében - a Flórián legenda néhány részletét, és a Flórián ábrázolások némelyikét mutatja be. Szent Flóriánt a második világháború után igyekeztek elfelejteni, ám eszmeiségét nem lehetett száműzni. Kultuszának újjáélesztése sokak kívánsága volt. A 10/1991. (BK 7) BM utasítás szerint május 4-e (Flórián napja) „TÜZOLTÓNAPPÁ” nyilvánítása a tűzoltóhagyományok megőrzésének, a tűzoltóságok társadalmi megbecsülésének, a tűzoltók tevékenysége méltó elismerésének fontos állomása. [2]

SZENT FLÓRIÁN ÉLETÚTJA



**1. kép. Szent Flórián
ábrázolás az Érsekújvári
Kódexben**

- Florianus¹ (Flórián) kr.u. a harmadik évszázad második felében született a Felső-Ausztria-i Caecia nevű városban, egy magasrangú katona gyermekeként.
- Bátor fellépésű, katonás fegyelmű gyermek, majd fiatalember.
- Korán katonának áll, hála gyors karrierjének Caecia erődjének parancsnoka lett.
- Egy alkalommal az erődben keletkezett tüzet Flórián és bajtársai a csodával határos módon eloltották, ezzel megelőzték a vár pusztulását. Az esemény hírért szájról-szájra adva születhetett meg a legenda tűz feletti hatalmáról.
- Krisztus tanításait - katonatársaival együtt - titokban megismerte és kereszténnyé vált. A keresztényeket ebben az időben üldözték és számíthatott ő is a megtorlásra.
- Diocletianus idején irtóhadjáratot indítottak a keresztények ellen. Tőlük először a hadsereget akarták megszabadítani. A katonák mentesültek a bűn alól, ha a római isteneknek áldozatot mutattak be. Aki megtagadta - elbocsátották, később 303-tól kivégezték, ám 304-től kötelezővé tették a pogány áldozatok bemutatását.
- Ezt az utasítást Flórián – mint parancsnok - nem volt hajlandó teljesíteni, ezért kilépett a hadseregből.
- Flórián - addigi szolgálata elismeréseképpen - Laureacum (Lorch, Felső-Ausztria) vidékén birtokot kapott. A környéken hamarosan nép-

¹ Dr. SZABÓ Károly – Dr. SZABÓ Károlyné: Szent Flórián a tűzvészek és árvizek ellen védő szent, élettörténete, legendái és kultusza. (Pest-megyei Tűzoltóság évkönyve 1996. I. kötet. Budapest 1996. 10-12. oldal).

szerű lett, előbb a város előljáróságába kerül, később a tűzoltólegénység kapitánya lett.

- A tartomány helytartója a keresztényeket válaszut elé állította, választani kellett Krisztus és Diocletianus között, aki kereszténynek vallotta magát kivégeztette.
- Flórián meghallva, hogy korábbi katonái közül 40-et halálra ítélték, nyomban a tartomány prefektusához sietett, igyekezett lebeszélni az ítélet végrehajtásáról, ez nem sikerült. Volt katonái mellé állt, velük sorsközösséget vállalt, kijelentette, hogy ő is keresztény, kínzással ennek visszavonására akarták kényszeríteni sikertelenül.
- A meggyötört Flórián hajthatatlan maradt, nyakába ekkor malomkövet kötöttek és 304. május 4-én az Enns folyóba dobták, ahol vértanúhalált halt.
- Egy bátor asszony a holttestet birtokára szállította és eltemette. Ezen a helyen 819-ben oltárt állítottak, 888-ban kolostort építettek, melyet Szent Flóriánnak neveztek el, idővel a nagy apátsággá fejlődő kolostor körül hasonló nevű város épült.

A történet legendává alakult, az emberi fantázia gazdagította. Ám sok minden bizonyítja, hogy Flórián valóban létező személy volt. A legenda legértékesebb része az, ami az önfeláldozással, hősi helytállással, bátor kiállással, segíteni akarással kapcsolatos. [2]

SZENT FLÓRIÁN A TŰZOLTÓK VÉDŐSZENTJE



2. kép. Szent Flórián szobor

A katolikus és a görögkeleti egyházak tanítása szerint – tágabb értelemben - a szentek azok a szellemi lények, vagy elhunyt emberek, akik Isten környezetében a mennyországban élnek. Szűkebb értelemben, pedig az egyház ítélete alapján szentté avatott elhunytak. A szentté avatás feltétele, hogy valaki életében hősi fokon gyakorolja az erényes életet és csoda is fűződjék a személyéhez (1. kép) . [3]

A védőszent³ a görögkeleti és katolikus egyházban az a szent, akit valamely ország, nép, család védőjeként, valamely foglalkozási ág pártfogójaként tisztelnek, vagy akinek tiszteletére templomot, oltárt szentelnek fel, illetve, akinek nevét kereszt-, vagy bérmanévül választják, hogy védje a név viselőjét. [1]

Szent Flóriánt leginkább a tűzoltók patrónusaként ismerjük, de sok más tüzes mesterség – fazekasok, kádárok, kéményseprők, kovácsok, pékek, ser- és szappanfőzők, választott védőszentje⁴. Szent Flórián a VIII. század végétől ismert helyi védőszentként az Enns folyó menti tartományban, de az 1400-as években már Felső-Ausztria védőszentjeként szerepel. Később ország (Lengyelország), városok (például Kőszeg, Pécs, Szombathely, Zalaegerszeg magyar, Bologna olasz, Krakkó lengyel város) védőszentje is⁵. [2]

² Vallástörténeti kislexikon. Kossuth kiadó, Budapest 1983. 230. oldal.

³ A magyar nyelv értelmező szótára VII. (Akadémiai kiadó, Budapest 1980. 280. oldal).

⁴ Dr. SZABÓ Károly – Dr. SZABÓ Károlyné: Szent Flórián a tűzvészek és árvizek ellen védő szent, élettörténete, legendái és kultusza. (Pest-megyei Tűzoltóság évkönyve 1996. I. kötet. Budapest 1996. 9. oldal).

⁵ U.o 9. oldal.

A Tűzoltó Múzeumban kiállított Szent Flórián szobor (**2. kép**) egy festett, barokk oltárszobor. A szobrot 1733-ban Balthazar Jais osztrák „képfaragó” készítette⁶. Flórián a bal kezében a tűzoltók összetartozását kifejező zászlót tartja. Római kori katona- (légiós-) ruhát visel, fején sisak van, jobb kezében egy rocskát tart, (itt elmaradnak azok a részletek, amelyek az ábrázolások többségén megtalálhatók, azaz a rocskából a vizet Flórián egy égő ház tetejére önti, a vértanúságát pedig a bal lábára, vagy nyakába kötött malomkő fejezi ki.) [5]



3. kép. Egy népi kőfaragó alkotta Flórián-szobor

A Flórián legenda sokakat megihletett. A tűz ellen óvó szent sokféle ábrázolásával találkozunk. Az alkotók többsége nem művész. A köztéri, az oltárszobrok, zászlódíszek, érmek, plakettek és egyebek Flórián alakjai sokak kezűgyességét dicsérik, igyekezetüknek, tehetségüknek köszönhetően igazi népművészeti alkotások is születtek. A művészi értékük azonban elég nagy szórást mutat. Az alkotások születését nem is a különleges esztétikai élmény nyújtása motiválta, hanem a tűz elleni védelmet Flórián valamilyen módon való megjelenítésével kívánták elérni.

Nem kimagasló művészi alkotás az sem, amely a **3. képen** látható, az alkotó kőből faragta. Itt Flórián a jobb kezében tartja a zászlót, melynek selyme a háttér egy részét képezi, alja a zászlórúd végére csavarodik. Flórián testrészei aránytalanok, a felsőtest és láb, de a kettő együtt is a fejhez képest aránytalanul kicsi. Az öltözet egyszerű - rövidnadrág, könnyű rövid felsőrész, a sisak különleges formájú, a lábbeli valószínűleg csizma. Flórián a bal kezében lévő rocskából vizet önt egy égő ház tetejére, hogy ezt szakértelemmel teszi, mi sem bizonyítja jobban, hogy a műveletet tekintetével követi. A malomkő itt valószínűleg azért maradt el, mert Flórián-

nak az őrző, a tűz ellen védő személynek a szerepét kívánta a művész kiemelni. Ez utóbbi igazságtartalmának bizonyítéka legyen a következő. A Veszprém megyei Fokszabadiban⁷ az egyik háztulajdonos a tűz után újjáépített háza falára egy Flórián képet festett és alá a következő verset írta:

*„Istenre bíztam házamat,
A tűztől meg mégsem maradt,
De most újra felépíttetém,
S Szent Flóriánra bíztam én,
Ha újra tűzvész jönne rám,
Te szégyened lesz Flórián.” [2]*

⁶ Tűzoltó Múzeum és vidéki kiállítóhelyei – Bonyhád, Vörs, Eger. (Tűzoltó Múzeum, Budapest 2002. 3. oldal).

⁷ Dr. SZABÓ Károly – Dr. SZABÓ Károlyné: Szent Flórián a tűzvészek és árvizek ellen védő szent, élettörténete, legendái és kultusza. (Pest-megyei Tűzoltóság évkönyve 1996. I. kötet. Budapest 1996. 36. oldal).

Gyakori, hogy kisméretű Flórián-szobrot helyeznek el lakóházak, középületek, templomtornyok falán, vagy útszéli emlékműveken egy különlegesen kiképzett szoborfülkében. Lássunk erre egy példát (4. kép).



4. kép. Kisméretű Flórián szobor egy épület falán kiképzett tartóban

Ez a köztéri szobor egy település egyik központi helyén állva örökdió hivatását teljesítve, azaz kötelessége a tűztől, a tűzvészektől megóvni a közösséget. Alkotója művészi érzékéről tanúskodik a szobor megformálása. A bal kézzel tartott zászló a tűzvédelemben, a tűz megelőzésében érdekelt egységét szimbolizálja. Flórián öltözete a szokásos római kori ruházat. Az orvul támadó tűz, mint rettegett elem eloltásában bízva, a jobb kézben tartott rocskából „szélesen” kiömlő víz egy többemeletes lángokban álló ház tetejére irányul. Kifejezve azt, hogy közös erőfeszítéssel a település megmenthető egy esetleges tűz pusztításától.

A 4. képen Flórián római kori katonai (légiós) egyenruhát visel, az akkori időre jellemző sisakban, és fegyverzetrel van felszerelve. A zászló és a malomkő hiányzik, természetesen azért, mert tűzoltói szerepe az ábrázolás fő motívuma. A jobb kezében levő rocskából vizet önt egy égő ház tetejére, amelyből több helyen is lángok törnek elő, ez jelképesen azt is jelenti, hogy ezt az épületet is a tűztől kell megóvnia.

Szokás volt köztéri szobrokat is állítani (5. kép).



5. kép. Szent Flórián köztéri szobra

SZENT FLÓRIÁN KULTUSZA

Flórián dicsőítése és tűztől megóvó szerepének mítosza abból az időből ered, amikor az ember teljesen kiszolgáltatottja volt a pusztító elemek – benne a tűz – játéknak. Flórián azért válhatott szentté, mert életét csodákkal tarkított események is övezték, (gyermekként egy szilke vízzel eloltotta egy ház tüzeit, csodával határos módon mentett ki egy férfit az égő házból, egy szénégető Flórián fohászkodása mellett sértetlenül került ki az égő boksából). [2]

Azért lett a tűzoltók védőszentje, mert tűzoltó volt, kínzásakor fáklyával is égették és a tűz oltására alkalmas közegben – a vízben – halt meg. [2]

A Szent Flórián kultusz német, osztrák, svájci, lengyel, román, szláv, cseh, szlovák, olasz és magyar területeken terjedt el. [2]

Kultusza a XV. századtól élte virágkorát, ekkor már Felső-Ausztria védőszentjeként szerepel. Szent Flórián alakját fogadalmi táblák, festmények, kő-, és faszobrok, falfestmények, üvegre festett képek, szárnyas-oltárok őrzik századokon keresztül. A német nyelvterületen Flóriánról elnevezett templom, kápolna, kolostor is található. Később Flórián képekkel tűzoltó felszereléseket, tűzoltó laktanyákat díszítenek. Ám sok érmet, plakettet, zászlót, egyes helyeken kutakat, dísztárgyakat, egyebeket Flórián képek ékesítenek. Lengyelországban különleges tisztelet övezte és övezi Flóriánt, egészen odáig, hogy a tűzoltókat Flórián lovagoknak nevezték, a varsói első tűzoltó szövetség a Flórián Szövetség elnevezést kapta, névnapja a tűzoltók ünnepe lett. [2]

Flórián magyarországi első írásos említését az Érsekújvári Kódexben (1531) találjuk. Legkorábbi ábrázolásai az ország középkori németajkú népcsoportjainál, a felvidéki szepességi és erdélyi szász városokban születtek. Alakját szárnyasoltárok festményeinek főalakjaként örökítették meg Kassán (1493), Nagyszalókon (1503), Szászbogácson (1518). Oltárképen látható Pozsonyban (1461). Szentjakabfalván ((1490), Besztercebányán (1500), és Pozsonyban (1490) gótikus faszobrai található⁸. Legrégebbi kőszobrát a XV. századi Pest városfalában találták meg. A XVII. századra Flórián már elsősorban a tűztől megvédő szent, tisztelete széles körben elterjedt. [2]

Flórián napja – május 4. – 1991-től ismét, és hivatalosan a tűzoltók ünnepe, sokak meglepedésére és kívánságára. [2]

Befejezésként álljon itt egy tűzoltó tiszt hitvallása a tűzoltók küldetéséről⁹:

„Mert a mi hivatásunk az isteni törvények szerint való. Mi is virrasztunk, és ha kell, önfeláldozóan sietünk a bajbajutott emberek segítségére. Mi nem keressük azt, hogy ki az, aki bajbajutott, zsidó-e vagy keresztény, hogy milyen elvet vall, mi csak egyet ismerünk: az irgalmasságot, az embert, akit meg kell menteni, vagy vagyonát kell megmenteni. Ez a magasztos ideál, eszme emel fel bennünket a szürke tömeg fölé. Csak az örök, szép ideálokért való lelkesedés teszi széppé és nemessé az életet, ad neki tartalmat, színt és csak így várható számunkra a társadalom megbecsülése.” [2]

FELHASZNÁLT IRODALOM

[1] A magyar nyelv értelmező szótára VII. (Akadémiai kiadó, Budapest 1980).

[2] Dr. SZABÓ Károly – Dr. SZABÓ Károlyné: Szent Flórián a tűzvédek és árvizek ellen védő szent, élettörténete, legendái és kultusza. (Pest-megyei Tűzoltóság évkönyve 1996. I. kötet. Budapest 1996).

[3] Vallástörténeti kislexikon. (Kossuth kiadó, Budapest 1983.)

[4] SZABÓ Károly: Flórián a védőszent. (Szövetkezeti Szervezési Iroda, Budapest 1991).

[5] Réti Rezső: Tűzoltó Múzeum és vidéki kiállítókahelyei – Bonyhád, Vörs, Eger. (Tűzoltó Múzeum, Budapest 2002.)

[5] Csermák Pál: Flórián legendája. (Tűzoltók lapja, 1947. május 15.)

A KÉPEK JEGYZÉKE

1. kép. Szent Flórián ábrázolás az Érsekújvári Kódexben. (A Tűzoltó Múzeum archívuma).
2. kép. Szent Flórián szobor. (A Tűzoltó Múzeum archívuma).
3. kép. Egy népi kőfaragó alkotta Flórián-szobor. (A Tűzoltó Múzeum archívuma).
4. kép. Kisméretű Flórián szobor egy épület falán kiképzett tartóban. (A Tűzoltó Múzeum archívuma).
5. kép. Szent Flórián köztéri szobra. (A Tűzoltó Múzeum archívuma).

⁸ Dr. SZABÓ Károly – Dr. SZABÓ Károlyné: Szent Flórián a tűzvédek és árvizek ellen védő szent, élettörténete, legendái és kultusza. (Pest-megyei Tűzoltóság évkönyve 1996. I. kötet. Budapest 1996. 27. oldal).

⁹ Csermák Pál: Flórián legendája. (Tűzoltók lapja, 1947. május 15., 1-2. oldal). /A szerző: Csermák Pál tűzoltó százados, a Roessemann-Harmatta Gép-, és Csőgyár Rt. tűzoltóságának parancsnoka.):